

חודש
התקומה

קולכם שמעתי

מהדורת מלחמה

אסופת "קולכם שמעתי" - מהדורת מלחמה
מבוסס על אסופת "קולכם שמעתי" שפותחה בשיתוף של חיל החינוך והנוער ו"יד ושם"
מבצע "שאגת הארי" | יום השואה תשפ"ו

על החוברת

החוברת שלפניכם - **"קולכם שמעתי"** - היא יוזמה של חיל החינוך והנוער בשיתוף **"יד ושם"**. היא מרכזת **עדויות, שירים וטקסטים שנכתבו מתוך רגעי החורבן של השואה, ומטרתה לאפשר לנו שיח זיכרון, אישי וקבוצתי.**

הקולות המופיעים כאן – המילים האחרונות שנכתבו על קירות בתי כנסת או השירים שנכתבו רגע לפני האובדן – הם עדות לעוצמת הרוח של עמנו. **עבורנו, כמשרתים בצה"ל, בוודאי בתקופת מלחמה, הזיכרון אינו רק מבט אל העבר, אלא תזכורת יומיומית לחשיבותה של המדינה ושל הכוח המגן שבידינו.**

אתם, בעצם שירותכם ותרומתכם – בין אם בחזית ובין אם בתפקידי המעטפת וההדרכה – מהווים את התשובה החיה למי שביקש להכחידנו.

תוכן עניינים

שער 1 ציווי הזיכרון	4 - 7
שער 2 החורבן	8 - 11
שער 3 רוח האדם	12 - 15
שער 4 חזרה לחיים	16 - 19
שער 5 צו לדורות	20 - 23

צווי הזכרון

נדרתי הנדר:

לזכור את הכל

לזכור – ודבר לא

לשכוח

אברהם שלונסקי

נזכור את אחינו ואחיותינו, את בתי העיר ואת בתי
הכפר,
את רחובות העיירה שסאנו כנהרות
ואת הפונדק הבודד עלי אורח
את הישיש בקלסתר פניו
את האם בסודרה
את הנערה בצמותיה
את הטף
את אלפי קהילות ישראל על משפחות האדם
את כל עדת היהודים
אשר הוכרעה לטבח על אדמת אירופה מידי הכורת
הנאצי.
את האיש שזעק פתאום ובזעקתו מת.
את האשה שחבקה את תינוקה אל ליבה וזרועותיה
צנחו.
את התינוק שאצבעותיו מגששות אל פיטמת האם
והיא כחולה וצוננת.
את הרגליים
את הרגליים שביקשו מפלט ולא היה מנוס עוד.
ואת שקפצו ידיהם לאגרוף
האגרוף שחפן את הברזל
הברזל שהיה לנשק החזון, היאוש והמרד
והם ברי הלבב
והם פקוחי העיניים
והם שהשליכו נפשם מנגד וידם קצרה מלהושיע.
נזכור את היום.
את היום בצהריו.
את השמש שעלתה על מוקד הדמים
את השמים שעמדו גבוהים ומחרישים
נזכור את תלי האפר אשר מתחת לגנים הפורחים.
יזכור החי את מתיו
כי הנה הם מנגד לנו
הנה ניבטות עיניים סביב סביב
ואל דומי, אל דומי לנו עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם.

כבר בעיצומם של ימי השואה הרהרו היהודים בשאלת זיכרון השואה.
כבני הדור האחרון שזוכה לפגוש ולשמוע עדויות ממקור ראשון, מה האחריות שלנו
בהעברת לפיד הזיכרון לדורות הבאים?
מהו ציווי הזיכרון של שורדי השואה? מה היו רוצים שנזכור?

וכך כתב המשורר והמחנך מפולין יצחק קצנלסון שנרצח באושוויץ

“ מי יבכה לנו? מי יציב ציון לנו? מי יספר ברבים בפרוטרוט על העם הגדול, על עם הלוויים בתוך העמים,
[...] על אומות שהרגו אותי, את כולו, לא השאירו ילד, לא ולד בבטן אמו - למעלה מששת מיליונים במשך
ימים, מי יכתוב את ה"מוסה דאג" היהודי?
כשהרגו בארמנים בכה עליו בספר יהודי,
וכשנהרג העם היהודי -
מי יבכה אותו?
מי יבכה לו? ”

חברי "דורור": שיינדל שוורץ, דוד אייזנברג, רחל פינלמן ולאה פיש
שלום לחברים מקבוצת חלוצים ההולכים למות.
נאמנים נשארונו לרעיוננו עד הסוף.
נקמו נקמת דמינו השפוף!

בעת שנכלאו אחרוני היהודים בגטו קובל בבית
הכנסת הגדול בעיר לפני רציחתם ביער הסמוך,
הם רשמו בעברית, יידיש ופולנית על קירותיו של
בית הכנסת את דבריהם האחרונים כמצבת
זיכרון.

במסורת היהודית הזיכרון הוא ערך מכונן. ואולם, אין הזיכרון מבודד כערך עצמאי אלא נסמך לחובה המוסרית. היום,
כשאנו, ניצולי השואה שהזיכרון צרוב בבשרנו, באים להעביר את לפיד שליחות הזכירה לדורות הבאים, אנו מעבירים
עמו גם את המסר היהודי שהזיכרון צריך להוליד למעשה ולמחויבות מוסרית. הוא צריך להיות הבסיס לפעולה ומקור
הכח ליצירת עולם טוב יותר.

מתוך מנשר ניצולי השואה, אפריל 2002

פותרים לשיחה

לאורך השנים כל אחד ואחת מאיתנו עברו חוויות מעצבות בתחום הנחלת זיכרון השואה,
ספר על חוויה שנשארה וממשיכה ללוות אותך.
מה הייתי רוצה להעביר לדורות הבאים בנושא זכרון השואה?

מאיתנו אליכם

שורד השואה - אורי הירש | אפריל 2026

לחיילי צה"ל היקרים,

כבוד גדול עבורי להגיד כמה מילים לגיבורי ישראל המגנים עלינו.
שמי **אורי הירש, אני שורד שואה, בן 88** גר בישראל מעל 20 שנה, וגם רוב צאצאי גרים פה בארץ.
אבא שלי נלקח למחנה ריכוז לפני תחילת המלחמה ושרד את
השהות שם איכשהו. אם לא היו משחררים אותו, אני וכל הצאצאים
שלו ושל אימי שהיום 825 נפשות לא היינו קיימים.
אסיים עם תפילה לצה"ל המוכרת אם כמה שינויים.
"מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב
הוא יברך את חיילי צבא ההגנה לישראל
העומדים על משמר ארצנו וערי אלוהינו
מלבנו ועד מדבר מצרים
ומן הים הגדול עד לבוא הערבה ואיראן, ביבשה באוויר ובים
ייתן ה' את אויבינו הקמים עלינו ניגפים לפניהם
הקדוש ברוך ה' ישמור ויציל את חיילנו מכל צרה וצוקה ומכל נגע
ומחלה
וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם
ידבר שונאינו תחתיהם ויעטרם בכתר ישועה ובעטרת ניצחון."

הַחֶרֶב

מִי יַחֲיֶה וּמִי יָמוּת
מִי בִקְצוֹ וּמִי לֹא בִקְצוֹ
מִי בַמַּיִם.
וּמִי בָאֵשׁ מִי בַחֶרֶב.
וּמִי בַחַיָּה מִי בַרְעָב.

ונתנה תוקף

העיירה בוערת
מרדכי גבירטיג

שָׂרְפָה, אֲחִים, שָׂרְפָה!
עִירְתֵּנוּ בּוֹעֵרָה כָּלָה,
בֶּה רֵחוֹת שְׁחָרוֹת יִסְעֵרוּ,
לְהַבֹּת חֲרָבָן יִבְעֵרוּ,
עֲקֻבוּתִיָּה לֹא נִשְׁאַרוּ,
הִיא עוֹלָה בְּאֵשׁ.

וְאַתֶּם חוֹבְקִים יָדַיִם
בְּלִי הוֹשִׁיט עֲזָרָה,
בְּלִי נְבוֹת אֶת אֵשׁ הַלֵּהֵב,
אֵשׁ הָעִירָה.

שָׂרְפָה, אֲחִים, שָׂרְפָה!
קְרוֹבָה, חֵס וְחִלּוּלָה, הַשְׁעָה,
כִּי הַלֵּהָבוֹת יִתְמִידוּ,
אֶת כָּלֵנוּ פֹה יִשְׁמִידוּ,
רַק שְׂרִידֵי קִירוֹת יַעֲיִדוּ
מִה שְׁפָה הָיָה.

מִרְחוֹק אֶל תַּעֲמִידוּ,
כִּי הָאֵשׁ עוֹלָה.
אֶל נָא תַחֲבֹקוּ יָדַיִם,
הַשְׂרָפָה נִדּוּלָה!

כמה אנחנו יודעים על
העולם היהודי שחורב?
האם ניתן להבין את גודל
החורבן מבלי להכיר את מה
שקדם לו?

נמורה למחשבה

במקום זה בו אני עומד לפניכם, שופטי ישראל, ללמד קטגוריה על אדולף אייכמן, אין אני עומד יחידי; עמדי ניצבים כאן, בשעה זו, שישה מיליון קטגורים. אך הם לא יוכלו לקום על רגליהם, לשלוח אצבע מרשיעה כלפי תא הזכוכית ולזעוק כלפי היושב שם: אני מאשים! מפני שעפרם נערם בין גבעות אושוויץ ובשדות טרבלינקה, נשטף בנהרות פולין, וקבריהם פזורים על פני אירופה לאורכה ולרוחבה. דמם זועק, אך קולם לא יישמע. אהיה על כן אני להם לפה ואגיד בשמם את כתב האישום הנורא.

אף הרצח אינו תופעה חדשה עלי אדמות והריהו ידוע למין האנושי מימי בראשית של קין והבל. אבל צריך היה להגיע למאה ה-20 הזאת בכדי לחזות במו עיניני ברצח מסוג חדש: לא עקב התלקחות יצרים רגעית או איפול נפשי, אלא מתוך החלטה מחושבת ותכנון מושלם, לא על-פי מזימת יחיד, אלא בקנוניית פשע אדירה ששותפו בה אלפים, לא כלפי קרבן אחד שרוצחו החליט להעבירו מהעולם, אלא כלפי אומה שלמה.

כאן ידובר במעשים שהם מעל ומעבר לתפיסת האדם. אך זהו מה שאירע; נחרץ דין מוות על מיליונים, לא על חטא שחטאו, לא על מעשה שעשו, אלא רק בגלל השתייכותם לעם היהודי.

פליקס זנדמן מתאר את שאירע במסתור בעליית הגג בה הסתתר עם עוד שבעה בני משפחה, בעת אקצית החיסול של גטו גרודנו, שבה גורשו היהודים לאושוויץ-בירקנאו ולטרבלינקה

“ כל בני הבית האחרים התחבאו בעליית הגג הגדולה מאחורי המחיצה - לבד מהילדים הקטנים, שלא היה אפשר להבטיח כי לא יפרצו בבכי. חיים, התינוק של פניה, היה אחד הילדים האלה. דודתי ליזה לא יכלה להביא עמה לעליית הגג את ילדתה בת השנתיים וחצי. היו לה שלושה ילדים, אבל אחד מהם מת בגטו כה חודשים לפני כן. הילד הגדול נחשב גדול די הצורך, אבל היא נאלצה להיפרד מהילדה הקטנה. גם משפחה אחרת, משפחת דבורצקי, נאלצה להשאיר ילד מחוץ למחבוא. הם היו בעשור החמישי לחייהם, ושנה לפני כן נולד להם ילד באורח פלא. גם הוא נחשב עכשיו למטרד מסוכן.

סבא נחום פרידזוביץ (...) סירב להיכנס למחבוא בעליית הגג והודיע שייצמד לתינוקות ויטפל בהם ככל שיוכל (...) איש העסקים הקשיש והקשוח נשאר למטה עם שלושת הילדים - שניים מהם נכדיו - ממתין לבואם של הגרמנים. הכאב ששרר בחלל מעל המטבח לא ניתן לתיאור. פניה הייתה בת עשרים ושלוש (...) גופה רטט מאנקת הבכי. מה קרה לילד שלה? ברקו ניסה לנחם אותה בלחישה (...) “אנחנו אוהבים זה את זה. יהיו לנו ילדים אחרים. אנחנו עדיין צעירים, נבנה חיים חדשים”. אבל היא רצתה את התינוק שלה.

“איפה הם?” התייפחה (...) “

מאיתנו אליכם

שורדת השואה – מיפ קמפפר | אפריל 2026

חיילים ומפקדים שלום רב,

שמי **מיפ קמפפר, ניצולת שואה, בת 87**, נולדתי ב-1939 בדרום הולנד.

אימי נפטרה ממחלה לאחר היולדותי בהיותי בת שנה וחצי וחייתי עם אבי ואחי הגדול. ב-1940 התחילה המלחמה ומכיוון שאבי עבד בחברת 'פיליפס' איפשרו לו להמשיך לעבוד עד 1943. לאחר מכן אבי סידר לי, לאחי ולו דרך המחתרת מחבוא, כל אחד בנפרד. בהיותי בת 4 הגעתי לבד לכפר קטן בצפון הולנד והתחבאתי אצל זוג נוצרי ללא ילדים שהפכו להיות כמו הורי אך קראתי להם דוד ודודה. הם נתנו לי כל מה שיכלו ודאגו לי להכל. בסוף המלחמה אבי מצא אותי אצלם וחזרנו לגור יחד בדרום הולנד עם אחי.

גדלתי בהולנד אך לא הרגשתי בבית, בשנת 1965 אחרי הלימודים הגעתי לשנה בארץ ופגשתי את בעלי שגם הוא ניצול שואה מהולנד. עברנו לארצות הברית לטובת העבודה של בעלי, נולדו לנו 3 ילדים ולאחר 8 שנים עלינו ארצה בשנת 1974 ומאז אנו גרים בירושלים.

חיילים יקרים,

אני כל השנים בהולנד לא הרגשתי בבית בעקבות המלחמה, הורים נוצריים בצד אחד ואבא יהודי חילוני בצד שני ועל כן **הרגשתי שרק בארץ אוכל לחיות כיהודיה ולהיות חלק בלי להסביר את עצמי. אתם עושים עבודת קודש.**

אני מאחלת שייגמרו המלחמות ושתוכלו לחזור לחיות את חייכם בשלום פה במדינת ישראל!

רוח האדם

אלי, אלי
שלא יגמר לעולם
החול והים,
רשרוש של המים,
ברק השמיים,
תפילת האדם.

חנה סנש

מרד גטו ורשה החל ב-19 באפריל 1943, ערב פסח תש"ג. היהודים שנותרו בו ידעו כי הגרמנים עתידים לרצוח אותם והחליטו להתנגד עד מוות. את נס המרד הניפו חברי תנועות הנוער הציוניות והלא ציוניות גם יחד, ואת כובד משקלו נשאו אלפי היהודים שחיו בגטו, סרבו להתפנות ממנו והסתתרו בבונקרים ובעליות הגג גם כאשר הפך למלכודת אש.

רחל אוירבך מתארת את ליל הסדר שנערך בבונקרים בהם שהו לוחמים לצד תושבי הגטו האחרים שהסתתרו ערב פרוץ המרד. בדבריה היא מדגישה כיצד שימשה ההיסטוריה היהודית מקור השראה ללוחמים:

ועוד היו עורכים סדרים... פסח 1943 ובאותו הלילה, אור ליום ג', הלילה הראשון למרד, היו עורכים עוד את הסדר בגטו. אי שם, במעמקי הבונקרים, בדירות שוממות [...]

זו פעם אחרונה שיהודים ישבו יחד שולחנות ערוכים.

קראו בהגדה...

ומעשי התעוועים של פרעה במצרים התמזגו עם מה שעשה לנו היטלר הרשע. "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא..."

כדרך החכמים בבני ברק היו יהודי ורשה מזכירים את הניסים של יציאת מצרים ומדברים על המרד.

שיבחו את מעשיהם של הלוחמים הצעירים.. סופו של הרשע להישמד, כפרעה וחילו... געגועיהם לגאולה גדולים היו לאין שיעור. ניגנו ישן, מילים עתיקות. הם ידעו שגורלם נחרץ לכליה על סף הגאולה.

הם שרו ובכו [...]

זקנים וצעירים התאחדו בדמיון עם מלחמת השחרור של הקדמונים.

צפופים ודחוקים עמדו האנשים, וכאילו ממרחקי מרחקים הגיעה לאוזניהם בת קולו של בעל הקורא שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה...

[...] המורה גולדברג נשא נאום: התאוששו נא. התאמצו להחזיק מעמד. ספורים הירחים, השבועות עד למפלתו של המן. והוא שר לנו עם כל הקהל "תשועתם הייתה לנצח ותקוותם בכל דור ודור". פתאום בוקע ועול קול מאפלת בית המדרש:

"יהודים, אל ייפל רוחנו, הבה נשיר את "התקווה", וכל הציבור שר את התקווה כתפילה, בית אחר בית. פעם פעמיים, שלוש פעמים. בהתלהבות מסתורית. בציון נפש, כתפילת נשמה טרם צאתה."

מרק זבוח'צקי היה רופא וחבר מחתרת בגטו וילנה שבליטא. ביוזמותיו כיצד תיאר את חגיגות הפורים שהתקיימו ב-1943 בצלן המאיים של שמועות על חיסולו המתקרב של הגטו:

"כיצד שר טשרניחובסקי שלנו:

שִׁחֲקֵי שִׁחֲקֵי לַחֲלוּמוֹת,
זוֹ אֲנִי הַחוֹלֵם שָׁח -
עוֹד אֲמִין בְּאָדָם וְגַם
בְּרוּחוֹ רוּחַ עֵז.

חרף כל מעשי הפלצות והאכזבות המרות, מאמין אני עדיין באדם [...] סוף כל סוף, אם יכולים אנו עדיין לקוות ולצפות לעתיד בהיר יותר, הוא יכול לבוא רק אחרי שהאנושות תבין את האמת הישנה, הטבעית והמובנת מאליה, כי הקדושה העליונה ביותר עלי אדמות היא החיים [...]"

המורה אברהם לוין, שנמלא בגטו ורשה כתב ביומנו ב-16.6 1942

בְּמִדּוֹרוֹת מִלְחָמָה, בְּדִלְקָה, בְּשִׁרְפָה,
בֵּין יָמִים סוֹעֲרִים שֶׁל הַדָּם,
הִנֵּנִי מִבְּעִירָה פִּנְסֵי הַקֶּטָן,
לַחֲפֹשׁ, לַחֲפֹשׁ בֶּן-אָדָם.

שְׁלֵהבוֹת הַשִּׁרְפָה מִדְּעִיכוֹת פִּנְסֵי,
אוֹר הָאֵשׁ מִסִּנּוֹר אֶת עֵינֵי;
אֵין אֲבִיט, אֵין אֶרְאָה, אֵין אֶדַע, אֵין אֶכִּיר,
כְּשֶׁהוּא יַעֲמֵד לְפָנַי?

תָּן סִימָן, אֱלֹהִים, תָּן סִימָן עַל מִצְחוֹ,
כִּי בָאֵשׁ, בְּדִלְקָה וּבְדָם,
כֵּן אֶכִּיר אֶת הַזִּיק הַטָּהוֹר, הַנִּצָּחִי,
אֶת אֲשֶׁר חִפְּשִׁיתִי: בֶּן-אָדָם.

חנה סנש, 1940

פּוֹתְחִים לְשִׁיחָה

אנחנו עדים כי למרות הדברים הקשים שעברו היהודים בשואה, הם שמרו על רוחם.
האם הרוח, הערכים, האמונות - הם דבר שמלווה אתכם ברגעי קושי?
האם בתוך המלחמה בה אתם נמצאים יש רגעים של "רוח האדם"?

מאיתנו אליכם

שורדת השואה - נעמי ניב | אפריל 2026

לכל חיילי צה"ל היקרים בשירות הסדיר והמילואים.

שמי **נעמי ניב, אני בת 96, שורדת שואה** ילידת זאגרב יוגוסלביה לשעבר, היום קרואטיה.

עליתי לארץ בדצמבר 1948, ומאז אני מתגוררת בירושלים. אני בוגרת האוניברסיטה העברית בירושלים, אלמנתי של דוד ניב, אמא ל-2 בנות וסבתא ל-2 נכדות.

חיילים וחיילות יקרים,

מאז ומתמיד אתם המגן של מדינת ישראל לאורך הגבולות בים בשמיים וביבשה. **אתם אלא השומרים בנאמנות ובמסירות עילאית על**

קיומנו, עתידנו במדינת ישראל ועתידם של הדורות הבאים.

אני מברכת אתכם מקרב הלב, את כל אחת ואחד מכם באופן אישי ומאחלת לכם לשוב הביתה בשלום בהקדם, בריאים ושלמים וללא פגע. יישר כח!

חֲזָרָה לַחַיִּים

אל נא תאמר
הנה דרכי האחרונה
את אור היום הסתירו
שמי העננה
זה יום נכספנו לו עוד יעל ויבוא
ומצעדנו עוד ירעים אנחנו פה

שיר הפרטיזנים

ד"ר מוטי שלם, מקים ביה"ס הבין-לאומי להוראת השואה ב"יד ושם":

"סיפור ניצולי השואה בישראל איננו סיפור של מסכנות, זלות וחידלון. זהו סיפור של הצלחה פנומנלית, של שיקום מזהים, של בחירה בחיים, של הקמת משפחות ושל בניין העם והארץ. זה מה שצריך לספר ביום הזיכרון לשואה ולגבורה. בעוני ובזקנים עריריים צריך לטפל כל השנה. הניחו לנו מהעניין הזה השבוע. אבא קובנר אמר על דור ניצולי השואה: 'לא היה מופלא מדעתי, אילו אותו ציבור היה הופך לחבר שוודים וגנבים ורוצחים, וגם אז אולי הם היו הכי הומניים והכי צודקים שיכולים להיות בעולם'."

נקודה למחשבה

באיזה אופן הכיסופים לעלייה לארץ ישראל נתנו תקווה וכוח במהלך תקופת השואה? מה המקור לתחושות אלו? עם אילו אתגרים התמודדו אותם ניצולי שואה עם הגעתם ארצה?

מנחם מאיר מתאר את תחושותיו עם עלייתו ארצה זמן קצר לאחר הקמת המדינה:

ביום רביעי ג' בתשרי תש"ח (6 באוקטובר 1948), בשעות המוקדמות של הבוקר, לאחר שיט של ימים אחדים בים התיכון הסוער, הטילה אניית העולים "עצמאות" עוגן בנמל חיפה. הדבר היה למחרת ראש השנה. הייתי כחולם. עם שחר עמדתי על סיפון האנייה עם 1,050 עולים נוספים. כולנו התבוננו ברצועת החוף שאליה התקרבנו, בהר הכרמל שהלך וגדל לעינינו. הסתכלנו מלאי תקווה וציפיות בארץ המובטחת. הרגשתי שאני מגיע הביתה. הייתי בן שש עשרה [...] מלחמת העצמאות הייתה בעיצומה. רציתי להיות חלק מהחוויה ההיסטורית מבראשית, או לפחות מהשלב שאליה הגעתי. לא היה לי את, קרוב או רע. הייתי לבדי, אך לא בודד. רציתי להתגייס לצבא ההגנה לישראל. עוד בנמל פניתי לשוטר העברי הראשון שראיתי ושאלתי אותו כיצד מתגייסים. הוא הסתכל אלי מלמעלה ואמר לי: "אבל אתה רק בן שש עשרה"...

פותרים לשיחה

באיזה אופן תחושת הבית שליוותה את אותם שורדים עם הגעתם ארצה מכוננת בקרבנו עד היום? מה אנחנו יכולים ללמוד מתוך "הבחירה בחיים" של שורדי השואה שהגיעו ארצה?

מאיתנו אליכם

שורדת השואה – זהבה פיירמן | אפריל 2026

חיילים ומפקדים יקרים,
גיבורי ישראל,

שמי **זהבה (גולדה) פיירמן** ונולדתי בהונגריה בשנת 1925.
בפסח 1944 נלקחנו לגטו אושגורוד ומשם נשלחתי ברכבת לבירקנאו.
שם, במקום הארור ההוא, איבדתי את הוריי ואת אחותי עם שלושת
ילדיה הקטנים. נותרנו לבד, ללא הגנה וללא מדינה.
אני כותבת לכם מתוך תחושת שליחות עמוקה, כמי שראתה את התהום
וזכתה לראות גם את הפסגות...

חיילי צה"ל היקרים,
בזמן שאני אולצתי לעבוד במפעל פצצות בשירות האויב, חלמתי על יום
שבו יהיה מי שיגן עלינו.
היום, אתם המגן הזה! אתם התשובה לכל מה שעברנו שם.
אתם משרתים בצבא יהודי חזק וגאה, זכות שלא הייתה להוריי
ולאחיי שנספו.

אני גאה בכל אחד ואחד מכם. אתם נלחמים על הבית שהקמנו במו ידינו
מתוך האפר.

המסר שלי אליכם הוא פשוט: אל תשכחו לרגע את גודל הזכות
והשליחות שיש לכם – להגן על עם ישראל בארצו.
אני נושאת תפילה מעומק הלב לקב"ה שישמור עליכם מכל משמר,
שיעניק לכם כוח ועז וישיב אתכם לבתים ולמשפחות שלכם בריאים,
שלמים ומנצחים.

בברכה, בהצדעה ובאהבה רבה,
זהבה פיירמן

צו לדורות

את התוכן של חיי לא
אוכל לשנות,
אבל את המנגינה,
את המנגינה אוכל
לשנות!

יומנה של רבקה ליפשיץ, נערה בגטו

אלי ויזל בכנס הניצולים שנערך ביד ושם-

ומה תהיה אפוא המורשת? ראשית, אולי נראה מה הייתה המורשת לניצולים. היא הייתה ניסיון להישאר אנושיים אפילו בתנאים לא אנושיים. אפילו בתוככי אושוויץ היו האנשים והנשים האלה מסוגלים לנהוג מתוך אומץ לב, נדיבות וחמלה.

חתיכת לחם, מילה טובה, תפילה בשבת או חיוך. כל אלה די היה בהם לחזק אסיר אחר. אחרי המלחמה יכלו הניצולים האלה לבחור[...] בנקמה אלימה או באנוכיות קיצונית סתם. הם יכלו לומר לעולם, "איננו חייבים לכם כלום, שילמנו את המחיר. עכשיו אנחנו רוצים ליהנות מן החיים ותלכו לעזאזל".

היינו יכולים לומר כך. אבל תחת זאת בחרו הניצולים להדגיש את התקווה ואת הכבוד [...] ניצולים רבים באו לישראל ועל הריסותיהם של חיים רבים כל כך הקימו מדינה חדשה, מדינה הדוגלת בכבוד ודוגלת באנושיות [...] המורשת שלנו נטועה במה שאנו קוראים "אהבת ישראל". ישראל המדינה וישראל העם. שום אדם אינו אוהב את ישראל כמו הניצולים. שום אדם. המורשת היא שכל מה שיקרה לירושלים ובירושלים משפיע על היהודים כולם, בכל מקום שהם חיים בו [...] כשנשקפת סכנה לקהילה אחת על כל העם, על העם כולו, לגייס את מרצו ולמהר לבוא לעזרתה [...] מניסיוננו למדנו ששום יהודי אל לו להרגיש שהוא לבדו והוא נטוש [...] אסור לאף יהודי להיות אדיש לגורלם של יהודים אחרים. אסור לנו לשתוק לעולם, וישראל זקוקה לקולנו.

אסור לנו להיות אדישים גם לסבלם של אחרים. גם זה חלק ממורשתנו המוסרית. כשבני אדם סובלים עוול, כשהם נופלים קורבן לחברה או לגורל, אל לנו לבדוק את תעודות הזיהוי שלהם אלא להציע להם את השתתפותנו. במילים אחרות, עלינו לעשות למען אחרים מה שאיש לא עשה למעננו.

להביא לחם לרעב, קורת גג לחסר הבית, הגנה לחסרי הישע ותקווה למי שאיבדו כל תקווה. אנחנו, שהבריאה שכחה אותנו והבורא אולי נטש אותנו, חייבים להראות את אמוננו בשניהם [...] בסופו של דבר, אפוא, השאלה שעמדה לפנינו אחרי השחרור הייתה, "מה עושה אדם בזיכרונותיו ובסבלו?"

דורות של כאב – ותקומה:

התצפיתנית שורדת השבי אגם ברגר מנגנת במצעד החיים באושוויץ בכינור ששרד את השואה, לצד הזמר דניאל וייס מקיבוץ בארי, שאיבד את שני הוריו בטבח 7.10

“רוצה אני לבקשכם שלא תשכחו את המתים.

רוצה אני להתחנן לפניכם ולבקשכם בכל לשון של בקשה שתנקמו את נקמתנו.

רוצה אני שתקימו יד לנו – מצבה שתגיע עד השמים, ציון שיראה אותו העולם כולו – פסל לא משיש ולא מאבן, אלא ממעשים טובים.

כי מאמינה אני באמונה שלמה, שרק מצבה מאת עשויה להבטיח לכם ולילדיכם עתיד טוב יותר, ואז לא ישוב אותו רשע שהשתלט על העולם והפך את החיים לגיהנום.”

מיומנה של דזניה רוזן

פותחים לשיחה

השנה, יום הזיכרון לשואה ולגבורה פוגש אותנו במציאות שונה לחלוטין. המושגים “טבח”, “בורות ירי” ו”חוסר אונים” שיצאו מספרי ההיסטוריה, הפכו למציאות חיה ב-7 באוקטובר. **סבב שיתוף- האם ציון יום השואה, בזמן המלחמה הנוכחית, מרגיש לכם אחרת? האם אנחנו צריכים להתייחס אליו אחרת השנה?**

מדינת ישראל היא הדוגמה הגדולה בהיסטוריה לצמיחה מחורבן. מתוך האפר של אירופה, קם דור שהקים צבא, מדינה וכלכלה.

איך צומחים ממשבר אישי? ממשבר לאומי? מה תפקידנו בעת הזו?

מאיתנו אליכם

שורדת השואה - שרה גודמן | אפריל 2026

חייל יקר ואהוב,

מכתב זה נשלח אליכם כדי לשגר לכם את אהבתי ומיטב ברכותי החמות. אני גאה בכל כן בכל אחד ואחד מכם. התברכנו במדינה נפלאה משלנו ובצבא הגנה מכובד וראוי לשמו.

נולדתי בגרמניה במרץ 1936. אבי נעצר בשנת 1938 רק בשל היותו בעלים של חנות, אך אמי הצליחה להביא לשחרורו. כך החל מסענו הניסוי. להורי הייתה תושייה, אומץ לב וסיוע רב מריבוננו של עולם. עזבנו את גרמניה בניסיון לצאת מגבולות אירופה, אך אבי נעצר פעם נוספת בצרפת. נרדפנו וברחנו ממדינה למדינה מסיבה אחת. לא הייתה לנו מדינה ולא היה לעם היהודי צבא שיגן עליו.

לצערי, אני גם סבתא שכולה. נכדי הי"ד, שלמד בישיבת הסדר בירוחם, נפל לפני שנתיים בקרב בעזה. שמו היה יקיר ידידיה שנקולבסקי, והוא היה בן 21 בנופלו. הוא נפל כשהוא לבוש במדי צבא ההגנה לישראל, כשהוא מגן בגופו על ארצנו ועל עמנו. לאלה שנספו בשואה לא עמד איש לימינם. אמנם היום עדיין קמים עלינו, אך בזכותכם יש לנו מי שמגן על חיינו.

אני גאה מאוד בכל חיילינו. זכות מיוחדת יש לך ולכם, ביכולת להגן על עם ישראל בעת הזו. לא תמיד אנו מודעים לגודל הזכויות שיש לנו ולכמות הניסים להם אנו זוכים. אך אתם מרכיבים את הצבא היהודי הראשון מאז ימי בר כוכבא. בזכות כל אחד מכם ותפקידו, אנו חיים כפרטים וכמדינה. נבחרתם לשליחות שאין כמותה, ואני מתפללת לקב"ה שישמור עליכם וישיב אתכם שלמים לבתיכם.

הַתְקוּהָה

כָּל עוֹד בְּלִבֵּב פְּנִימָה
נִפְּשׁ יְהוּדֵי הוֹמִיָּה
וּלְפָאֲתֵי מִזְרַח קְדִימָה
עֵין לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה

עוֹד לֹא אֲבָדָה תְּקוּמָתָנוּ
הַתְקוּהָה בֵּת שְׁנוֹת אֲלֻפִּים
לְהִיּוֹת עִם חִפְּשֵׁי בְּאֶרֶצְנוּ
אֶרֶץ צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם

